

Radu SLOBODEANU

REVENIM

*Depart-e-s de cei ce trăiesc și de morți,
departe*

„Violența zdrobește... tot ceea ce atinge. Ea sfârșește prin a apărea exterioară și celui care o utilizează și celui care o îndură; se naște astfel ideea unui destin sub care călăii și victimele sunt la fel de inocenți, învingătorii și învinșii, frați supuși aceleiași mizerii.“

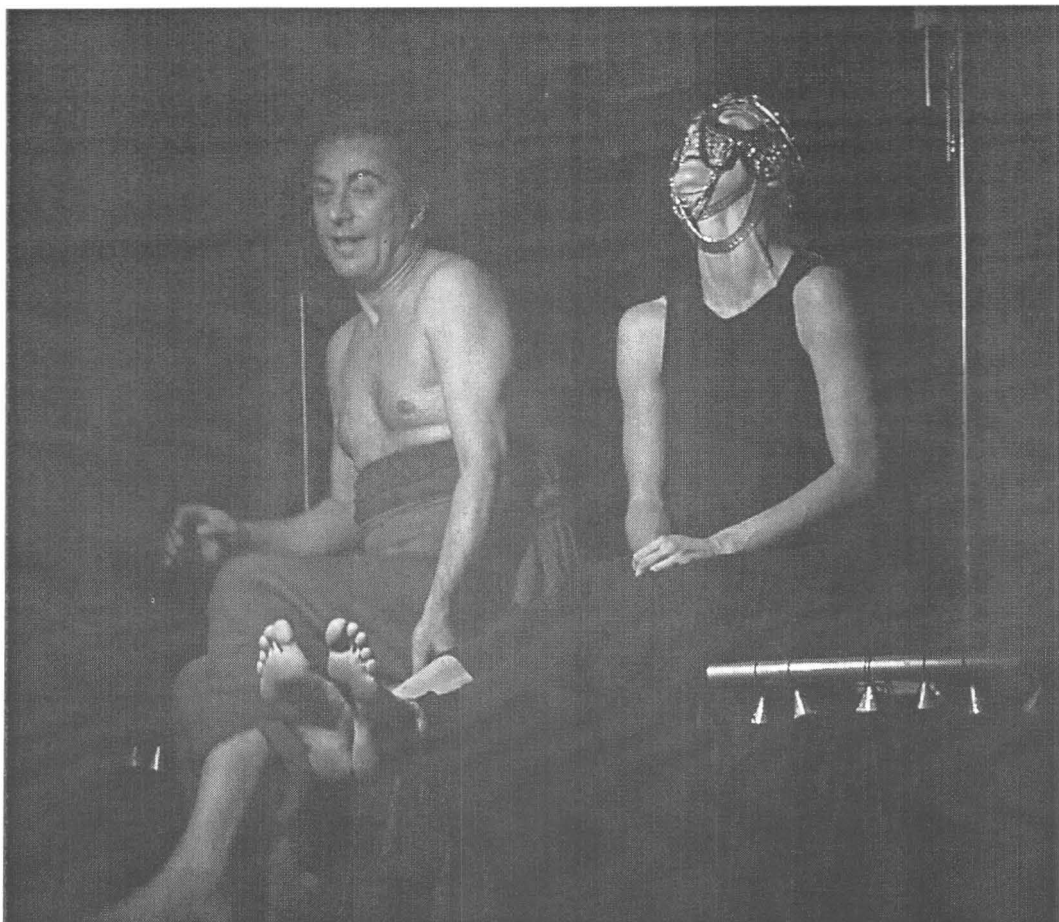
(Simone Weil – Iliada sau poemul forței, Cahiers du Sud, 1940)

Tragedia greacă a găsit rar, în ultimul răstimp, drumul spre teatrele bucureștene. De curând însă, trupa maghiară de la Sf. Gheorghe a adus, pe scena de la Odeon, *Antigona* regizorului Bocsárdi László. Odată ajunși față în față cu ea, am reușit să trecem neașteptat de firesc pragul care părea că ne desparte de ermetismul sensului tragic din dramele antice.

Cum am fost ademeniți în această fascinantă „capcană”? Aparent simplu. Ca recuzită, un decor de capelă mortuară catolică, o masă rulantă de morgă (pe care zăcea Polinice), câțiva pumni de nisip scurgându-se printre degetele eroinei, un giulgiu din pânză de in. Antigona apărea încinsă militărește, precum „atleții credinței”, într-un fel de rasă călugărescă. Asemeni ei, Euridice și apoi Ismena, după momentul asumării. Doar imaginea lui Creon se plasează parcă în alt univers: un bonom, cu redingotă albă și pălărie de paie. Personajele „costumate” sunt tocmai acelea care joacă „fără mască”, prin ele fiorul tragic se transmite nemijlocit, atingându-ne cu suflul lui. Personajele îmbrăcate tern, ce se pot confunda cu oricare dintre noi, sunt, în schimb, comentatorii din spatele măștii, doar elemente ale mecanismului scenic, sau, de ce nu, social.

Cealaltă recuzită, cea artistică, a însemnat o rostire intensă a replicii, uneori acută, o muzică inspirat concepută și plasată, un umor neașteptat, o riguroasă exploatare simbolică a spațiului scenic. Jocul Antigonei, ardere constant întreținută, fără dese variații, a avut rostul să creeze, să treacă în vibrație, „spațiul de manevră” al celorlalți. Un spațiu ce nu aparține nici lumii de aici, nici celei de dincolo, proiectat în vecinătatea asfixiantă a orizontului morții: „*Vai mie/ Eu încă-s în viață... dar oare/ Mai sunt printre oameni? Departe-s de cei ce/ Trăiesc... și de morți departe!*”. Transportarea noastră în această *inter-lume*, la granița dintre viață și moarte, este reușita indiscutabilă a regizorului. Pentru că ea nu mai este subsumată doar premisei clasice a tragediei: blestemul căzut asupra casei Labdacizilor (blasfemul lui Laios, paricidul și incestul lui Oedip, fratricidul dintre Polonice și Eteocle), ce nu înseamnă altceva decât reluarea aceluiași destin. Destin pe care Antigona are a-l „deznoda”, asumându-și exilul tatălui și acum înmormântarea fratelui, respectând până la capăt legile nescrise date de zei („...câzând, tu păcatul/ Părintelui tău ispăși-vei!” – corul).

În concepția lui Bocsárdi László, firele tragediei se urzesc diferit, împrumutând ceva din impresionanta fragilitate a giulgiului de in ce străbate ca un fluid întregul spectacol, așezându-se pe alți și alți umeri. Astfel, pe de-o parte, este vorba de „transparența” tiranului Creon (Bíró József) dată de dimensiunea umană

Liviu MATEI și SZORCSIK Kriszta.

pe care regizorul o descoperă în personaj. De altfel, accentul cade neîndoielnic pe evoluția acestuia, el fiind singurul care poate alege. Recunoaștem, la Creon, orgoliul bărbătesc („*N-aș fi bărbat, ci ea ar fi/ Neosândită de-am s-o las din mâna mea*”), arbitrariul dispunerii de forță (ce-i dă uneori o notă infantilă, ca în scena paharului de lapte primit de la Euridice și a tronului – scaun teleghidat cu roțile), dezorientarea între legea de *aici* și cea de *dincolo* („*În Hades legea-i una pentru toți*”) și răsturnarea reperelor în fața morții ieșite din albie. În fața prorocului Tiresias, vedem un Creon rătăcit, pășind pe vârfuri, fragil, precum „regele nebun” din celebra pânză a lui Corneliu Baba. Evoluția sa este sustrasă rolului strict de instrument al împlinirii destinului. Umorel, cu care regizorul rezolvă parte dintre scene, este sinonim cu flerul găsirii unui registru nou în care desfășurarea tragediei își află nebănuita dimensiune de *joc*, identificată atât de direct de Heraclit: „Aion e un copil care joacă dame: suveranitate a unui copil”.

Pe de altă parte, urzeala tragică se țese din „martiriul” Antigonei (Szorcsik Kriszta), contaminată până în adânc de propria nenorocire, căreia îi este prizonieră prin dăruire. Căci, nenorocirea, o dată ce a atins pe cineva, nu-l mai părăsește, făcând din moarte ceva intim, înspăimântător de familiar. Manifestarea

dragostei, aproape incestuos insinuată, din scena îngropării lui Polinice, este o sclipitoare aluzie la destinul ce parcă încearcă să se reia cu Antigona (și în înfruntarea dintre surori): „Voi hodini cu cel/ Ce mie mi-a fost drag, cui dragă eu i-am fost/Și sfântă-i vina ce m-apasă. Mai îndelung/Vom fi-ndrăgiți de morți, decât de cei ce-s vii”. Gestul îngropării fratelui antrenează, simetric, transformarea acestuia în călăuză spre tărâmul lui Hades: „De acolo din moarte, pe mine mă smulgi tu azi vieții”. Polinice însuși o „ajută” pe Antigona să pășească pragul morții în scena strălucitor de sintetică pe care regizorul o construiește folosind dansul și trecerea măștii de la unul la celălalt.

Nu în ultimul rând, ceea ce îl trece pe spectator în spectrul tragediei este transformarea „palpabilă” în *lucruri*, în *obiecte* a celor supuși constrângerii violenței (la limită, a morții). Polinice este manevrat ca o marionetă, uneori în picioare, uneori așezat, este întors, răsucit, Hemon și Euridice sunt sprijiniți ca niște copaci smulși din rădăcini, iar Antigona este prinsă de către Creon însuși, ca un fluture înghețat, într-un sac de plastic. Pe corpul acestor *obiecte* neînsuflețite (substituite fundamentului existenței sale) va fi ridicat Creon în scena finală. Repetând obsesiv strigătul de disperare, el atinge o tensiune și o autenticitate umană cu adevărat cutremurătoare, ce dau chintesența întregului spectacol.

Teatrul „Tamási Áron”, Sfântu Gheorghe – Antigona de Sofocle. Scenariul: Sebestyén Rita Júlia. Direcția de scenă: Boczárdi László. Decorul: Bartha József. Costumele: Dobre Kóthay Judit. Muzica: Verebes Ernő. Mișcarea scenică: Liviu Matei. Distribuția: Szorcsik Kriszta, Bíró József, Szabó Tibor, Nemes Levente, Mátray László, Kicsid Gizella, Váta Loránd, Liviu Matei, Nagy Alfréd, Diószegi Attila, Fazakas Misi, Márton Lóránt.

KICSID Gizella, SZORCSIK Kriszta și Liviu MATEI.